

ebben,
ut het
er en
or liet

nmen,
t had-
n zoo
lening
n uit-

Door
boekje

eidend
n kun-
naden
taande
uoceten

an een
en van
mocht
p alle
eds te
n, dan
arnaar
hijstra

ze cri-
re pre-
stelijk
ar ook
kunnen

elijk in
nadrak
bonden,
n krijgt
aan een
ekt niet
at onze
rachten,
lei 1636
de uit-
Tot op
an Am-
men, maar
firmatie
Classe,
gelegen-
bij haer
sterdam,
in die
den."
e Ordre
en (repu-
teer-aken)

volgd te
e" daan-
en, maar
alcheren
eroepen,
he kerk-
l) propo-
al exa-
stien had
ten tijd,
n vorige
orischrij-
m mede

prekelijk
niet ver-
rouwens
kenorde
(Words
rhintenis
t was de
gheden
niet voor
e Room-
en naam
van K. zegg-
ds be-
ne plaats
vorde om
te onder
vergade-
om hier
vergade-
plaats te
at hij in
zijn aan-
aatselijke
wil zeg-
niet zoo
n te zijn,

ijk onzer
ook geen
en inge-
an meer-
en kerk;
lene ker-
niet kun-
Vergade-
erd dat
rondmaal
anzelijke
en rede-
sis doopt
ook niet,
ords last-
de Drie-
Niemand
ning van
t kan en

of meer-
nt boven
ing van
rij zeker,
e gehele
dan heeft
Maar als
van een
meerdere
s daarom
oor allen
s, zooals
wordt, is
t men iets
nen denkt
te heb-
nizondere
een boek
dan leen
t ik den
enen, of
odig heb-

Wat zullen we hiertoe zeggen?
Ware Ds. Dijkstra Deputaat voor het Rapport geweest, hij zou dan in de Acta Synodi gezien hebben, dat Deputaten hun Rapport hadden te ontwerpen niet gelijk zij zelve goed vonden, maar op den grondslag der beginselen, gelijk die te Middelburg was vastgelegd.
Nu weersprekt niemand, dat blijkens de Acta de Synode van Middelburg niet uitzending door een Classis, maar uitsluitend Zending van één plaatselijke kerk, *qualis* als uitgangspunt koos.
Wat konden Deputaten dan anders doen, dan zich daaraan houden? En wat zou wel gezegd zijn, indien Deputaten in het Rapport eens met een voorstel waren gekomen, dat geheel van dezen te Middelburg gelegden grondslag afwek?
Natuurlijk kan men te Groningen dien grondslag weer veranderen, om daarna over drie jaar weer den grondslag van Middelburg te leggen, maar eilieve, wat komt er van onzen Zendingsarbeid terecht, zoo men op die wijs alle regeling weer op losse schroeven zet?
Zeker, er was aan Deputaten ook vrijheid gelaten, om, zoo op eenig ondergeschikt punt wijziging van den gestelden regel noodzakelijk bleek, die wijziging voor te dragen. Maar wie zou durven beweren, dat hierna ook bedoeld werd, het hoofdpunt, dat te Middelburg na langdurig en ernstig debat tot beslissing kwam?
Op de detailsaankomingen van den schrijver gaan we niet in. Alleen nog één punt kome hier ter sprake.
Soemba is z. i. miskend.
Hij zegt er dit van:
Het komt ons voor dat het voorstel van de Concept-orde twee gebreken heeft. Het eerste en grootste is, dat de Dienaren des Woords op Soemba niet als Gedelegeerden werden aangewezen. Hierdoor worden niet alleen die mannen uitsluitend, maar wordt ook een zeer belangrijk en zeer eigenaardig deel van ons arbeidsveld in Indië in die Vergadering niet vertegenwoordigd. In dit gebreke moet in ieder geval worden voorzien. De Dienaren des Woords van Soemba moeten eveneens als Gedelegeerden worden erkend als die van Java. Het tweede gebreke is, dat de Gedelegeerden volgens het voorstel te dikwijls moeten vergaderen. Zoolang Djocjakarta en Poerwodjo alleen bezet zijn is dit voor midden-Java geen bezwaar, maar de afstand van Batavia naar Soerabaja, hoewel die nu per spoor kan worden afgelegd, is te groot om viermaal per jaar samen te komen. De dienst zal daardoor te veel lijden. Ook zullen die vergaderingen nog al kostbaar zijn. Wij weten niet wat een retour kost van Batavia naar Poerwodjo, maar wij gelooven dat het nog al in de papieren loopt. Trouwens eenmaal per jaar achten wij ook voldoende. Voorts stellen wij voor dat elke groep eenmaal per jaar samenkomt. Het arbeidsveld van Batavia en Soerabaja heeft niets gemeen met dat van Midden-Java. Dat van Soemba heeft weer niets gemeen met één van beide. Als dan eenmaal in de drie jaar alle de Dienaren des Woords, ook die van Soemba, in de gelegenheid worden gesteld om hun broeders eens te zien en met elkander de belangen van ons gehele arbeidsveld te bespreken, zal dat zeer gezegend werken voor allen; en over alle zijden onze Zending ten goede komen. De totale kosten van alle samenkomsten zullen door de aanname van dit voorstel vermindern en de vrucht zal beter zijn. Wij men nu liever bepalen dat elke groep tweemaal per jaar vergadert, daarin zouden wij ons ook kunnen vinden.
Dit is een teer punt, maar waarover we nog niet inzien, dat een andere beslissing vallen kan.
Op Java zijn spoorwegen. Daar kan men bij elkander komen. Maar Soemba is een ver afgelegen eiland met slechte communicatie. Zond daar eens een convocatie-bijlet heen! En ook wat zou niet de overkomst van de twee Dienaren van Soemba naar Poerwodjo kosten?
Er was misschien één ding te doen geweest, en dat is de Dienaren van Soemba tot „buitengewone“ gedelegeerden te benoemen, en hen eens per jaar te laten overkomen, bepaaldelijk om dan met te beraadslagen en met te spreken over de zaken Soemba betreffende.
Maar wat Ds. Dijkstra wil gaat niet.
Wat zouden die twee gedelegeerden op Soemba anders doen dan ze nu doen? Hun qualiteit zou puur nominaal zijn.
Maakt men ze daarentegen dadelijk „gewone“ leden van het college van gedelegeerden, dan blijft dit op eenmaal per jaar na, steeds onvoltooid, en dan zouden deze Dienaren, eenmaal per jaar overkomende, moeten oordeelen over zaken, bij wier vooraangaande behandeling ze niet tegenwoordig waren geweest.
Maar éénmaal per jaar overkomen, ware, zeker doenlijk, ook al kost het veel. En dan was hieraan dit voordeel verbonden, dat het voor deze Dienaren in hun geïsoleerde positie verkwikkend en verheffend zou wezen, althans eens per jaar met de overige broeders samen te verkeerren.
Ook kwamen eventuele moeilijkheden Soemba zelf rakende dan allicht beter tot haar recht.

JAARVERGADERING

VAN DE

Vereeniging voor Hooger Onderwijs

op Gereformeerden grondslag,

gehouden te Middelburg, 27 en 28 Juni 1899.

I.
We schreven Juni 1887.
In de dagen, waarin de Kerkelijke strijd het felst woedde, en waarin het reeds te zien was, dat de toekomst ook van gewichtige staatkundige gebeurtenissen zwanger ging; nog welige maanden en het bekende jaar 1888 stond voor de deur.
De jaarvergadering van toen zou, evenals gewoonlijk, worden voortgegaan door een uren des gebeds; maar geen kerkgebouw opende voor

ons. Calvinisten zijn poorten; trouwens geen nieuwe ervaring voor de Gereformeerden, die in 1885 bij, zich het gebruik van de Haagsche Kloosterkerk zagen ontvegen, en toen welkom werden geheten in het kerkgebouw der Hugenootenkinderen.
In Middelburg dan moesten we, in 1887, in het Schuttershof voor de gebedsruimte saam komen, en voorwaar, die mannen en vrouwen die daar kwamen voor dezen plechtigen stond hebben er zegen ontvangen. De voorganger van toen bepaalde de aandacht der saamgekomenen bij het *Tractatus Patriae*, en het was toen een goede ure in den besten zin des woords. Sedert is veel veranderd.
In de twaalf jaar die voorbijgingen won het Calvinisme ook in Zeeland aan kracht en invloed, en de Reformatie van 1886, toen nog in de dagen harer kindsheid, ook ook in Zeeland meer en meer door, en in en om Middelburg was het Ds. P. J. W. Klaarhamer die aan de spits stond der broeders, wier moeilijke arbeid zoo schoone vruchten afwierp.
En het is thans dezelfde prediker, die nu in het vriendelijke kerkgebouw in de Bogartstraat te Middelburg voor de schare, die voor de ure des gebeds saamkwam, optreedt en haar aandacht bepaalt bij het feit, dat we het voorrecht hebben, de tweede maal op Zeeuwse bodem saam te komen.
Herinnerend aan de vele zegeningen, die dit jaar vooraf gingen, zou er, zegt de voorganger, sprake van een loffelijk kunnen zijn. Toch acht hij de tijd voor het aanbevelen van een loffelijk niet d'ar; integendeel ons past verootmoediging en schuldbelijdenis, ook als we zien op de Vrije Universiteit. Onze stichting is een militante; wij wenschen strijd en daardoor vrede; wij zoeken de worsteling en daardoor rust; en we trekken op onder de leuze: „Loof den Heere“, want om de eere zijns naams gaat het; alle knie moet zich buigen voor Hem op alle terrein des levens.
Den naam des Heeren roepen we aan en daartoe vinden we grond en recht in het Woord en bestel des Heeren. Uit dat Woord wil sprake, dan ook voor deze gebedsuren, putten, en hij bepaalt daartoe de aandacht zijner hoorders bij dit woord uit Math. 6:9: *Uw naam worde geheiligd*.
In dat woord ligt opgesloten ten re, dat de Heere zijn naam openbaard; ze, dat niet alleen zijn naam heiligen, en ze, dat de gemeente des Heeren geroepen is om tot eere van dien naam te arbeiden op allerlei wijze en op allerlei terrein. Na deze inleiding liet Spr. singen Ps. 27:7 en ging hij voor in gebed; en zette toen uiteen, wat met den naam des Heeren in de H. Schrift is bedoeld. Die naam is de *benaming*, het geheel van de openbaring Gods, zowel in het leven der genade, als in dat der natuur.
Mozes wordt naar Israel in Egypte gezonden met het: „Ik zal zijn die Ik zijn zal“, dat is de gedeknaam des Heeren, waarmee hij zichzelf noemt. Dat van vreugde opspringen, die Uwen naam liefhebben, zegt de Psalmist, die Sprekendichter zegt ons dat de naam des Heeren een sterke toren is.
Doch God heeft zichzelf, zijn bestaan, zijn wijsheid ook in de natuur openbaar. De hemelen vertellen Gods eer en het uitspanpel verkondigt zijner handen werk. Hoe groot zijn uwe werken; Gij hebt ze alle met wijsheid gemaakt, de aarde is vol van uwe goederen. De zon, de maan, de sterren, bosch en veld, berg en dal, stroom en beek, al wat leeft verkondigt de grootheid van des Heeren naam.
En ook in de historie der volken wordt de grootheid van dien naam openbaar. De heidenen zullen den naam des Heeren vrezen; die naam is heerlijk over de ganse aarde.
En waarom nu openbaard de Heere zich? Hij deed het, opdat de mensch hem zou kennen en eeren als *Schepper, Koning en Vader*. Het werk van sator is de eere van dien naam te verdonken, en de mensch deed aan dat heillooze werk mede. Dat God desmettegenstaande toch zijn heerlijkheid naam onder de menschen openbaard is een bewijs van zijn genade en ontferming, die met ons naar onze zonden niet handelt.
Maar nu ga dan ook geen mensch, geen volk, geen school dien naam met kleinachtigheid voorbij. Die naam moet worden opgenomen; voor zijn eere moet geworfeld en rusteloos gearbeid, en die naam moet beleiden. Beleden op alle terrein des levens, want alle ding is tot eere van dien naam geschapen. Er moet gewerkt om in de Schriftuur en in de natuur God te kennen; zijn denngen moeten worden verkondigd, en al onze worsteling, al ons uitveeren en arbeiden moet zijn tot eere Gods.
Maar juist die worsteling voor de eere van Gods naam toont aan, dat niet allen des Heeren naam heiligen.
Dere naam deelt de menscheit in tweeën; in wedergeborenen en onwedergeborenen; in geestelijken en vleeschelijken. Tweeërlei zijn de vermogens. Niet van meer of minder, van wat dicht bij of verder af is sprake, maar er is tweeërlei leven en wereldbeschouwing, tweeërlei wetenschap, een ware en een valsche. De eene, die hij het licht des levens, de zonne der gerechtigheid, de openbaring Gods ziet en erkent; en een andere, die den naam des Heeren niet ziet, voorbij gaat, toechent; die leert Gods scepning te misbruiken ter sterking van het schepsel tegen God.
En omdat het weten en denken heerscht over het willen en handelen, regelt zich ook de praktijk des levens naar het licht der kennis, en zoo komt het, dat er een maatschappij kan ontstaan, waarin de wetgeving en de rechtspraak, het nationale leven en streven niet voor de eere van des Heeren naam opkomt, maar dien naam niet heiligt, God niet eert.
Nadat van Ps. 29 het re en de vera waren gezongen, ging Spr. tot behandeling van het derde punt over.
Daarin betogde Spr. dat de gemeente moet arbeiden opdat des Heeren naam worde geheiligd. De gemeente, niet de geïnstitueerde kerk, waarin de gemeente inwoont, maar de gemeenschap der geloovigen.
Zij, die dien naam kunnen kennen en tot dit kennen zijn vernieuwd. Zij hebben de roeping voor dien naam te getuigen; zij hebben er de zalving toe; het is hun dienst, dien naam te doen kennen.
Des Heeren naam moet beleiden in woord en daad tegenover hen, die dien naam niet kennen, en dat moet in de eerste plaats geschieden tot eere Gods; in de tweede plaats als middel van verlichting en bekeering, en eindelijk om huis en maatschappij en volk te zegenen met den naam van God den Heere.
Het spreekt vanzelf dat daartoe heel de openbaring Gods in de Schrift en in de natuur onderzocht, nagedacht en verstaan moet worden. En hiertoe is de Universiteit noodig.
Zij is het, die zoekt en leert zoeken, die doet verstaan wat God de Heere gaf en geeft, en dit leert toepassen op leven en werken van

geest en lichaam, van huis en kerk, maatschappij en volk.
Onze Hooge School kweekt ware wetenschap, en het zijn hare kweekelingen, die deze uitdragen in woord en schrift, in raads en recht zal, in school en kerk; in het volle, rijke leven.
Van den bloot onzer Universiteit hangt dan ook zeer veel af, en haar arbeid zal niet ijdel zijn in den Heere. Neen, voor ontmoediging bestaat geen vrees, al hebben we oogenblikken als eenmaal de Duitschers kenden bij Grave-lotte, dat na moeilijken strijd de overwinning ons nog dreigt te ontsnappen; ook voor ons zal eenmaal de ure komen dat de overwinning ons wordt geschonken.
Maar dan ook gebeden voor den bloot onzer stichting, opdat God de Heere haar zegne mild en rijk; zoodat eenmaal de kennis des Heere de aarde zal vervullen, en alle einden der aarde zijn heerlijkheid roemen.
De voorganger droeg daarna de nooden en behoeften der Vereeniging en harer stichting den Heere op.
Na het zingen van de verzen 2 en 9 van het Gebed des Heeren eindigde deze stille gebedsure.
De vrienden en vriendinnen der Vereeniging werden nu door de Middelburgsche commissie gastvrij ontvangen in het Schuttershof, waar men nog eenige uren gezamenlijk doorbracht, om aldus gesticht en door broederlijke saamspraak verkwikt, den dag der jaarvergadering tegen te gaan.

AGENDUM

VOOR DE

Eerste Centrale Diaconale Conferentie

DER

Gereformeerde Kerken in Nederland,

te houden te AMERSFOORT op Donderdag 6 Juli 1899, in het nieuwe Kerkgebouw aan de Langegracht.

Aanvang 's morgens 10 uur.

- I. Opening der Vergadering.
- II. Lezing der Notulen en der Presentielijst.
- III. Rapport der Commissie van haren arbeid en van de ontvangst der bekende circulaire bij de Kerkeraden en Diaconieën.
 1. De Diaconie, zich niet kunnende vereenigen met de beschouwingen der Commissie, neergelegd in hare circulaire van November 1898, stelt aan de conferentie voor:
 - a. genoemde commissie dank te zeggen voor haren arbeid; en
 - b. aan de a. a. Generale Synode te verzoeken, dat deze een weg opene, waardoor ook Diaconen naar de thans bestaande meerdere vergaderingen worden afgevaardigd met keurzaam voor de Diaconale zaken, die in deze meerdere vergaderingen te behandelen zijn.
- IV. Is het roeping der Diaconieën om de verzorging van blinde kinderen en jongelieden over te nemen van de Vereeniging „Ephata“? Zoo ja, welke weg moet in dezen worden bewandeld?
Alkmaar.
- V. De Conferentie spreke uit, dat het strijdt met ons beginsel, dat een Diaconie zich aansluit aan een of andere Vereeniging van liefdadigheid, zij het ook met het enkele doel, om door een vaste bijdrage in voorkomende gevallen mede aanspraak te hebben op den dienst van een door die Vereeniging aangestelde wijk- of ziekenzuster.
Amersfoort A.
- VI. In hoeverre heeft de Diaconie roeping hulp te bieden aan gezinnen, welke door de huisvaders, bij gebrek aan werk, niet kunnen worden verzoorg?
Culemborg.
- Is de Diaconie ook geroepen, gezinnen, waarvan de huisvaders nog in de volle kracht van het leven zijn, financieel te helpen, tot delging van schuld, om falissement of andere moeilijkheden te voorkomen?
Kubard.
- Ligt het op den weg der Diaconie gelden te verstrekken aan iemand, die niet bedroefd wordt, doch wiens zaken in ongeredelijkheid gemaakt zijn, of ook voor hem dringende schulden af te doen, ten einde zijn crediet te kunnen handhaven?
Zittern.
- VII. 1. Een vraag in betrekking tot weerenverpleging.
Culemborg.
- Is het eene Gereformeerde Diaconie geoorloofd arme leden uit te besteden in een stedelijk armenhuis?
Apeldoorn.
1. Is het geoorloofd om de gelden, die door den arbeid der liefde en barmhartigheid voor de Diaconie ten behoeve harer armen zijn samengebracht, anders dan tot dat doel te gebruiken?
Zaandam.
2. Mag een Diaconie van hare gelden aan een suppletiefonds geven, waaruit voornamelijk kinderen der gemeente worden gesuppleerd? Strijdt dit niet met de verantwoordelijkheid van de Diaconen voor de hun toebetrouwde gelden?
Zait.
3. Iedere Diaconie betaale voor het vervolg haar eigen onkosten.
Culemborg.
- IX. 1. Wat is de beste wijze om de kas der Diaconie (buiten de handreiking onder den Dienst des Woords) te sterken? Is het verzamelen van gelden met in tekening op een lijst ten behoeve der Diaconie in de Gereformeerde kerk geoorloofd.
Enschede A.
2. Hoe te handelen met goedgelede leden, die voortdurend weigeren voor kerk en armen bij te dragen?
Gouda.
- X. De Centrale Diaconale Conferentie bezorge aan al de Diaconieën de onderscheidene resoluties, in hare vergaderingen genomen.
Assen.
- XI. De Vergadering spreke uit, of deze Centrale Diaconale Conferentie zal bestendig blijven; zoo ja, waar en wanneer zij weer zal bijeenkomen.
Comit.
- XII. Voorzicing in de vacaturen, ontstaan door de periodieke aftreding van de broeders B. J. Lindeboom, W. Haaksma en C. F. van Meyenfeldt.
Assen.
- XIII. Sluiting der Conferentie ten 5 ure.

wenscht gebruik te maken, gelieve dit per briefkaart op te geven aan den heer E. J. van Ommen, Arnhemsestraat, Amersfoort.
Hartelijk hoopt het Comité, dat door zeer vele Diaconieën de komende Conferentie zal worden bijgewoond. Het blijft nog immer van betekenis aan zulke samenkomsten deel te nemen, waarop onderscheidene vragen besproken worden betrekkelijk den dienst der barmhartigheid, die vooral in den tijd, waarin wij leven, van niet gering belang zijn.
Komt daarom trouw op, Broeders, opdat onder den zegen des Heeren, ook deze samenkomst vruchten afwerpe, tot eer onzes Gods en tot heil onzer armen en hulpbehoevenden, over wie de Heere ons als verzorgers heeft gesteld.
Het Comité voornemens:
B. J. LINDEBOOM, Voorzitter, Amsterdam.
G. STRUIJK CZE, Vice Voorz., Enkhuizen.
J. B. BLANKENBERG, Penningmeester, Amsterdam.
W. HAAKSMA, Leeuwarden.
D. LAUTSCHBRACH, Assen.
J. BEEMAN, Assen.
C. F. VAN MEYENFELDT, Secretaris, Spilstraat 268, Amsterdam.
Amsterdam, 15 Juni 1899.

Uit de Pers.

Des lezens overwaard is wat *Si Balaka* in *Holl. Kerkblad* over de methode van Zending op Java schreef:
De woorden van Haan zijn volstrekt niet overdeven: de Europeanen hebben zich stinkende gemaakt in hun oog. Dat neemt natuurlijk niet weg, dat er uitnoderingen zijn. Doch de algemeene verbodenis is zooals H. die teekende. En zeer terecht noemde hij dat een *grote moeilijkheid* voor den arbeid der zending. Want hoe zal de Europeanen, die als zending den Inlander wil naderen, hem aan het verstand brengen, dat hij niet komt om zich rijk te maken; hoe zal hij hem aan het verstand brengen, dat hij niet naar Java komt om te halen, maar om te geven; niet om zijn eigen belang maar om dat van den Javanen?
Hij kan het zoo duidelijk zeggen, als maar mogelijk is, de Javanen neemt het natuurlijk niet aan.
Hoe zal hij, die toch ook tot het volk der „indringers en overheerschers“ behoort, den Javanen aan het verstand brengen, dat hij nu eens niet komt om te heerschen, maar om te dienen? Dat klinkt den Javanen zoo onbegrijpelijk in de ooren, dat hij het niet kan aannemen. En daarom, al is die zending nog zoo nederbuigend, vriendelijk jegens hem, hij *verwast* hem niet, hij denkt: er zal wel wat achter zitten, die blanke heeft zijn doel met zijn vriendelijkheid en ik zal oppassen voor hem. Daarom is het *uiterst* moeilijk voor den Europeanen zending om ingang te vinden bij de Javanen, die nog buiten het Christendom staan. En terecht zei met het oog daarop zending Haan: „Door Europ. zendingen Java te willen bewerken voor het Christendom is naar den mensch gesproken onmogelijk.“ Een Europeesch zending vermag op Java met het Evangelie schier niets. Haan zag het dan ook zeer goed in dat de zendingen door inlandse helpers moeten werken. „Dere“, schreef hij, „moeten de baanbrekers der zending zijn en kunnen het weren, omdat zij zonder vooroordeel te wekken, met de Mahomedanen kunnen spreken en zonder argwaan te wekken, het Evangelie kunnen brengen in de huizen en harten van hunne broeders naar het vleesch.“
En Haan gaf dit nu niet maar eens als zoo'n idee van hem, zoo'n gedachte, die hij nu eens over de methode van zending op Java wou hebben, om maar te verschillen met anderen.
Neen Haan had over die zaak blijkbaar nagedacht en had de lessen der historie ter harte genomen.
„Ik beroep mij“, zoo spreekt hij dadelijk na de boven aangehaalde woorden, op de geschiedenis der zending van Java's Oosthoek en de Preangers-Republieken en bij name op den arbeid van wijlen Mr. Anthing en de Gereformeerde zending in Bagelen. Uit die geschiedenis toch blijkt dit, dat overal waar deze inlandse helpers komen, een weg voor hen open ligt om het Evangelie te prediken en dat zij in elke deel zien vinden, begerig naar het woord, dat van verzoening en genade spreekt.“
Ik weet in Java's Oosthoek heeft de heer Coolen door Javanen het Evangelie verbreid en de heer Mr. Anthing deed hetzelfde in de ommelanden van Batavia, gelijk Mevr. Philips het deed op Midden-Java. Dat nu door hen wel inlandse helpers werden gevonden, die aan hun ijver niet de voldoende kennis paarden, is te betreuren en heeft nadeelige gevolgen gehad. Doch daarmee is het *dellet*, door Haan aangegeven, in het *minst* niet verwordeld.
Ik bet wou overtuigd, dat dit stelsel het *enigste* goede is op Java, onder de gegeven verhoudingen van blank en bruin. Wel geef ik toe, dat het optreden van missarissen mee kan werken om den Europeanen zending vertrouwen te doen krijgen bij de nog buiten het Christendom staanden. Doch al te hoog moet men den invloed van den missarist ook weer niet aanslaan, want geloof maar, er zullen er heel wat zijn, die niet ten volle begripen, dat die medische hulp hun uit *lieft* en vanwege de *Christenen* in Holland toekomt; meer dan een sal denken, dat het van Gouvernementswege is. Ik zeg daarom: ook behalve en naast de medische zending zal toch vooral volgens het stelsel, door Haan bepleit, moeten gearbeid worden in de zending tot *stichting van Javanische kerken*. Ik leg op het laatste den nadruk gelijk Haan ook deed. Hij schreef toch immers: „door hen (de inlandse helpers) moet de Europeesche zending in aanraking komen met de bevolking, om *zoodra de tijd daar is*, dat deze inlandse helpers de volle bediening des Woords kunnen erlangen, zich geheel aan *kaars te onttrekken*.“ Op die door mij gecursiveerde woorden van Haan moet u vooral letten. Haan wilde niet, dat de Javanische gemeenten jaar in jaar uit onder den Europeanen zending zouden blijven staan en de helpers slechts in zijn dienst. Neen hij wilde *kerkstichting*, hij wilde instelling, van de door Christus verordende *ambten*. De inlandse helpers moesten ten laatste tot de volle bediening des Woords komen en dan moesten de Javanische kerken geheel *op zichzelf*, *geheel onafhankelijk* van den Europeanen zending staan, die zich geheel moet onttrekken.“
Zie dat stelsel, door Haan verdedigd, moet naar mijn bescheiden meening door de Geref. Kerken in haar zendingarbeid op Java worden toegepast. Natuurlijk sluit dat stelsel in zich, dat de Geref. Kerken dan de opleiding van helpers moeten ter hand gaan nemen. Want, gelijk ik al zei, er zijn zowel in Oost- als West- en Midden-Java vaak helpers uitgezonden, die, *niet of slechts zeer gebrekkig* onderwezen zijnde, geen voldoende kennis hadden. En *salen*, de historie van Midden-Java leert het, kunnen veel schade doen. Doch hierna leert het *stelsel* in het *minst* niet geoordeeld. De Geref. Kerken zullen, als zij dit stelsel aanvaarden, haast *voor* alles bedacht moeten zijn op het openen van een goede opleidingschool voor inlandse helpers. Voor die school moeten zij dan niet schaars maar zoo ruim mogelijk te werk gaan in het aanstellen van flinke leeraars. De Javanische jongelingen moeten daar degelijk onderwezen en paedagogisch geleid worden; dat zal den zendingarbeid ten goede komen. En met Haan zeg ik *zoodra de tijd daar is* moeten zij die daarvoor geschikt zijn, als Javanische bedienaren des Woords optreden in *zelfstandige* Jav. kerken. Geve de Heere, dat het tot heil van Java's bevolking door den arbeid der Geref. Zending daartoe kome.
Vooral in verband met het belangrijke werk van Ds. Adriaanse over *Sadrach* in het licht gezonden, en waarvan de lezing niet genoeg kan worden aanbevolen, dringt zoo steeds meer de vraag op den voorgrond, of de Zendingsvrienden niet te zeer en te lang als patroon

willen optreden, en of ze wel genoegzaam rekening houden met de gaven en krachten die de Heere ook in den Javanen zelve werken wil.
Dat Sadrach, naar gezichten, nu tot de Apostolische Gemeente zou zijn overgegaan, bewijst niets hiertegen.
Indien onze Missieomnischkundig optrad, en de Apostolische Gemeente toonde betere wijsheid te bezitten, is het Sadrach dan evel te duiden, dat hij ons den rug toekert?

Officiële Berichten.

(Met verkorting uit het Kerkblad van 30 Juni '99.)
Prov. Synode der Geref. kerken in Zeeland, gehouden te Goes den 17ten Juni 1899.
Na het zingen van Ps. 68 : 16 en lezing van Ps. 45, opent Ds. A. Littooi de vergadering met gebed.
Hierna wordt de vergadering geconstitueerd. Een lid ontbreekt, welks secundus echter in de namiddagzitting tegenwoordig is.
Het moderamen wordt samengesteld als volgt: Dr. L. Wagenaar praeses, Ds. R. W. de Jong scriba, Ds. A. Littooi en Ds. R. J. v. d. Veen assessoren.
In de behandeling komen voorstellen voor de Generale Synode:
a. Inzake het rapport Davinck Rutgers betreffende de zoogenamde „Dooptleden.“
Na bespreking van de voorstellen der Classis Middelburg in dezen, wordt besloten aan de Generale Synode voor te stellen:
Bij de tweede conclusie achter de woorden „dit ook uitspreke“ toe te voegen „na de Classis te hebben gehoord.“
Als 4e punt aan deze conclusie toe te voegen: „Hiervan is het, om niet van de eene verkeerdheid in de andere te vervallen, tevens onmisbaar:
a. om het belijden doen in de praktijk van het kerkelijk leven zeer nadrukkelijk aan het vieren van het H. Avondmaal te verbinden;
b. even ernstig en trouw kerkelijk te bejandelen de belijdende lidmaten, die stelselmatig het H. Avondmaal verzuimen.“
Bij het slotadvies wordt gevoegd:
„Doch tot het afsnijden van ernstige en trouwe kerkgaars niet voort te varen, voor en alser deze uiterste remedie den steun heeft van de algemeene overtuiging.“
b. Inzake Opleiding.
Na breedvoerige discussie wordt door de Prov. Synode het volgende voorstel aangenomen:
Omdat het bestaan van twee inrichtingen tot opleiding voor den dienst des Woords de financiële en wetenschappelijke krachten versnipperd; de genoederen in spanning houdt; het versnell in Theol. richting bevordert en daardoor de bevestiging van de vereeniging der kerken belemmert, berame de Generale Synode maatregelen, waardoor er eene gemeenschappelijke opleiding tot stand komt, en wel op de minst kostbare wijze, in de lijn van Dr. Davinck's brochure; terwijl niet ingegaan worde op hetgeen in het voorstel-Bavinck gezegd wordt omtrent de deputaten der kerken, alsof die ook eenige zeggenschap zoude hebben over de andere faculteiten en moeten zorgen voor het Hooger onderwijs in het algemeen.
c. Inzake de Theol. School.
Op voorstel van den curator wordt na eenige discussie besloten aan de Generale Synode voor te stellen:
Wanneer de contributien en collecten niet mochten opbrengen, wat noodig is om de Theol. School te verzorgen, dan schrijve de Generale Synode eene tweede collecte uit.
d. Inzake de Zending.
De Prov. Synode oordeelt, dat de kerken den arbeid op Soemba voortzetten en zoo mogelijk versterken.
e. Inzake Het Kerkblad.
De Prov. Synode oordeelt, dat inzake *Het Kerkblad* op zoodanige vereenvoudiging moet aangedrongen worden, dat er voortaan alleen stukken in worden opgenomen van deputaten der Generale Synode.
f. Inzake Emeriti.
Tengevolge dat deputaten ten vorigen jare benoemd voor deze zaak, verzuimd hadden tijdig de Classen met hunne voorstellen in kennis te stellen en het niet doenlijk blijkt, op hunne voorstellen nu in bijzonderheden in te gaan, besluit de Synode ten slotte aan hare deputaten ter Generale Synode op te dragen hare instemming aldaar te betuigen met het voorstel „s Gravenhage in het algemeen.“
Afgevaardigd naar de Generale Synode de dienaren des Woords: A. Littooi en Dr. L. Wagenaar, primi; L. Bouma en J. Hulsebos, secundi.
De ouderlingen: D. Mulder en M. de Jonge Ja. primi; J. P. van Herp en J. Louwerse, secundi.
Als curator voor de Theol. School wordt weder aangewezen Ds. A. Littooi en als secundus Ds. G. W. H. Esselink. De overige deputaten worden gecontinueerd behoudens enkele wijzigingen.
De volgende Prov. Synode zal D. V. den 1sten Woensdag in Juni 1900 te Middelburg worden gehouden.
De praeses sluit met dankzegging de vergadering.

Buitenland.

N.-Amerika. Particuliere Synode der Duitse Geref. Kerk. De Ned. Kohlbrüggaan Ds. Huene-man veroordeeld.
Den 3den Mei vergaderde te 11 ure in de Derde kerk te Holland de particuliere Synode van de Geref. kerk (Duitsche). Acht classen waren door 32 afgevaardigden vertegenwoordigd. De voornaamste zaak daar ter sprake gekomen, was die van den predikant J. Huene-man. De Duitse classis van Pleasant Prairie behandelde in vier zittingen de bezwaren die tegen Huene-man's leer ingekomen waren. Deze classis gaf den aangeklaagden leeraar alle gelegenheid om zich te verdedigen of liever zijn gevoelens uiteen te zetten. Men ondervraagde broederlijk en in het opebaar, men begeerde en verkreeg schriftelijke verklaringen, die overwogen en besproken werden op twee meetings voor het eerste verhoor in het najaar; het getuigenis van ouderlingen en leden werd ingewonnen; de woordvoerder („zaakgelastigde“ genoemd) sprak drie uren om de beginselen die in het gedng waren, te bespreken; de aangeklaagde kreeg ook drie uren tijd ter zijner verdediging; daarna verwijderde zich de „zaakgelastigde“ en de aangeklaagde en berandslagde de classis over het gehoorde een zestal uren. Eindelijk kwam de classis, uitgaande van hetgeen Ds. Huene-man een en andermaal aan de classis schriftelijk als zijne leer uiteenzetted, tot het besluit, dat geen Geref. kerk mocht bejand worden door een leeraar, die het volgende geloofde, leerde en verdedigde:
„dat God den gerechtvaardigden Zijnen Geest